

Lessons of the Land

Parasha Behar-Bechukosai

1
25 ¹ God spoke to Moses at Mount Sinai,* telling him to ² speak to the Israelites and say to them:

When you come to the land that I am giving you, the land must be given a rest period, a sabbath to God. ³ For six years you may plant your fields, prune your vineyards, and harvest your crops, ⁴ but the seventh year is a sabbath of sabbaths for the land.* It is God's sabbath during which you may not plant your fields, nor prune your vineyards. ⁵ Do not harvest crops that grow on

2 The Call of the Torah - R. Munk.

1. קהר סיני — On Mount Sinai. Rashi quotes *Toras Kohanim*, asking why Mount Sinai is mentioned specifically in connection with the mitzvah of the Sabbatical Year, *Shemittah*. The reply, given by R' Akiva, is that *Shemittah* is used here to symbolize all the other mitzvos. Just as the details of *Shemittah*, in addition to its broad outlines, were given to Moses at Mount Sinai, so were those of all other mitzvos. Rashi adds that *Shemittah* is unique in that it is not reviewed with the other mitzvos in the Book of *Deuteronomy*, which was revealed to Moses on the plains of Moab. Thus, although one might suspect some of the other mitzvos of having been partially presented on the plains of Moab, that could not be said about *Shemittah*, which must have been completely presented at Mount Sinai. This then is the point of reference chosen in our *sidrah*, to teach that the other mitzvos were also completely presented at Mount Sinai, despite their subsequent review on the plains of Moab.

3 קהר תורה - יוסף סגל

כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה' (דה, ב). וברש"י: שבת לה' לשם ה' כשם שנאמר בשבת בראשית. וברמב"ן בשיג על דברי רש"י, כי גם המועדים לשם ה' הן, ולא יאמר באחד מהם לה', צ"ע.

4 Ethics From Sinai - R. Bunim

[7] Exile comes upon the world on account of idolatrous worship, incest and adultery, bloodshed, and [the failure to observe] the sabbatical year of the soil.

⁵ If *sh'mittah*, the seventh, Sabbatical year of the land, is not faithfully observed, exile comes. This is quite clear from Scripture's words about bitter exile as a possible punishment, during which "the land shall enjoy its sabbaths [seventh years of rest] as long as it lies desolate and you are in the country of your enemies; then the land will rest and enjoy its sabbaths."³⁷⁴

⁶ Hence, if the Israelites worked their farms through enough seventh years, they would be removed to let the land rest for at least a period equal to the *sh'mittah* years that were violated. As *Ramban* (to *Leviticus* 26:16) notes, this is borne out by Scripture itself, which tells that the foe "took into exile to Babylon those who had escaped from the sword . . . to fulfill the word of the Lord by the mouth of Jeremiah, until the land had enjoyed its sabbaths [sabbatical years]; all the days that it lay desolate it kept sabbath [lay fallow], to fulfill seventy years."³⁷⁵

⁷ But is *sh'mittah* really as serious and important as idol-worship, immorality, and bloodshed, to warrant the same severe consequences?

8 רב נ"ס אלפכס - אהרן נ"ס

עכ"פ התבאר שלימדנו התורה שבכל המצוות, לא רק בללי המצוות אלא גם הפרטים והדקדוקים נאמרו מסיני. וכאן התלמיד שואל, מהו הלימוד מזה, ומה לי אם הפרטים נאמרו מסיני או באה"מ, או במקום אחר במדבר. ועוד למה בחר נותן התורה ללמדנו ענין זה ממצות שמיטה, ולא ממצוה ראשונה או אחרונה שבתורה [קרישית האוה"ח].

ונ"ל שנצטוונו על קיום המצות באותה השראת הרוח שהיה לנו בנתינתן מסיני, ועי' בגמ' ברכות עה"כ והודעתם לבניך וכו' יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, וכן נאמר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום, שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים [ויש סמך לזה שבכמה תיבות, האות האחרון של התיבה מועבר לאות הראשון של התיבה הבאה כגון הכא דהוה כאילו כתוב והיו וגו' אשר אנכי מצוך כהיום, וכיון שמלת מצוך מסיימת בכ"ף ומלת היום מתחילה בכ"ף, נשמט הכ"ף ממלת היום, וכאילו הכ"ף של „מצוך" סובב גם אחיבת היום, בדרך רמז]. ויש לתמונה אך אפשר לדרוש מבני אדם שלאחר שעשה מעשה המצוה יותר מאלף פעמים, יעשה אותה באותה התחדשות כפעם הראשונה.

10

וראיתי בשם החזו"א שאם יזהר וידקק לעשות המצוה בשלימותה בכל פרטיה וקדוקיה, יהיה בעיניו כחדשה. [ויש להעמיס ענין זה בדה"כ והיו הדברים האלה, והיו — בהווייתן יהיו, בלי שום שינוי, הדברים האלה — בדיוק גמור מבלי גירעון ותוספת, אשר אנכי מצוך — בשימת דעת ובכונה שנצטוונו מה' ואו יהיו בעיניך כ„היום“].

זהו הלימוד שלימדנו התורה מה שמיטה נאמרה כלליה ופרטיה מסיני כך כל המצות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן מסיני, ובעשיית המצוה בכללותה ופרטיה, או הרי הוא מקיימה כנתינתה מסיני. ובחרה התורה בדוגמא של מצות שמיטה שבאת ל' שנים, ובדרך הרגיל אין אדם מקימה יותר מ' פעמים בחייו, שהיא בעיניו תמיד כחדשה שצריך לחכות ו' שנים עד שיקיימה עוד הפעם כדי ללמדנו שכל המצות צריך לקיים באופן זה שיהיו בעיניו כחדשים, והאמצעי לזה הוא שיקיימה בכל פרטיה וקדוקיה כמו"ש החזו"א ז"ע.

אשר לא ידעו

ונראה עוד לומר דהנה בגלות נאמר (דברים כ"ה) תת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, וידוע כי שמחה בעבודה נצמחת מהתחדשות, ועל כן מצות שמטיץ שמורה על התחדשות כנ"ל מעודרת התחדשות בעבודה, וכן שבת שהיא התחדשות הבראה בכלל כנ"ל בשם אור החיים, וכן תורה היא התחדשות כאמרם ז"ל שיהא דברי תורה חרשים בעיניך כאלו היום נתנה ואמרו ז"ל (עירובין נ"ד:) למה נמשלה תורה כד לומר לך מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב אף דברי תורה כ"ז שאדם הוגה בהן מוצא בהם טעם וכו', ומצינו בכתוב שמפני שפגמו בשמיטין ובשבת ובתורה גזרה הגלות כו' הוא בירמי' וביחזקאל, ואמרו ז"ל (בדרים פ"א.) על עזבם את תורתם שלא ברכו בתורה תחילה שפירש מהר"ל מפני העדר השיבות התורה בעיניהם. והיינו מפני העדר התחדשות החיות:

12

Vayikra - Ch. 25

17 Each of you shall not aggrieve his fellow, and you shall fear your God; for I am HASHEM, your God.

13

Outlets; Insights - 2. Left

In addition to the prohibition of ona'as mamon, cheating one's fellow man monetarily by overcharging or underpaying, the Torah also prohibits various forms of ona'as devarim, verbal deceit. Ona'as devarim takes many forms: inviting someone for a meal knowing that he will be out-of-town on that day; inquiring about the price of merchandise when one has no intention of buying, but only wishes to compare it to the price of an item already purchased; reminding a ba'al teshuvah of his previous sins; telling a person who is suffering misfortune that he is being punished for his sins.

15

Sefat Eres

"The Lord spoke to Moses at Mount Sinai, saying" (Lev. 25:1). On the relationship of [this chapter concerning] sabbatical and jubilee years to Mount Sinai:

The Midrash says that the verse "Bless the Lord, O His angels, powerful heroes who do His word" (Ps. 103:20) refers to those who observe the sabbatical year. The rabbis also taught that when Israel said "we shall do" before "we shall listen," the blessed Holy One said: "Who revealed to My children that secret used by the ministering angels?"

When the children of Israel received the Torah, they were prepared to become like the angels above. After all, lower creatures are also God's emissaries; all of us were created for God's glory. The difference is that the angel has nothing else, only the bearing of that message. His whole being is called *mal'akh* [which means both "angel and "messenger"] because of that message. His existence is in fact negated before God, since he is sustained by the light of divine presence, just as the righteous will be in the future.

14

In the first two cases of ona'as devarim, the element of deceit is relatively clearcut. By inviting someone knowing they cannot accept, one creates a sense of reciprocal obligation on their part. Similarly, posing as a would-be customer causes the merchant to waste his time and effort in anticipation of a would-be sale.

16

When the children of Israel received the Torah, they were ready for this as well. That is why they were sustained by manna, "the food that the angels eat." In fact, "By the sweat of your brow shall you eat food" (Gen. 3:19) is a curse that followed sin; before that all Adam ate was from the Garden of Eden. This is what Israel were ready for at Mount Sinai. Of this, Scripture says: "I said: 'You are gods'" (Ps. 82:6).

But even after they sinned [by worshipping the Golden Calf], there remain for Israel times when this former power is awakened. This is true of the Sabbath, when they set aside all other tasks and are prepared only to serve their blessed God. That is why the Sabbath food is considered holy. In the times when there were sabbaticals and jubilees, the whole year was Sabbath-time, as they took no part in planting or harvesting. . . .

During sabbaticals and jubilees, as on Sabbaths, Israel enjoy some of their former enlightenment, from before the sin. That is why they rest at these times, to return to their former rung that they had attained at Mount Sinai. This is the true freedom of the jubilee, of which it says: ". . . you shall return each man unto his possession" (Lev. 25:10), meaning that they should be attached to their root.

That is why those who observe the sabbatical year are called God's "ministering angels who do His word"—they have only this task to perform, and they abstain from worldly matters, just like the angels. That, too, is why their food comes to them in miraculous ways, as is taught in the verse: "But if you say, 'What will we eat in the seventh year? . . .'" (Lev. 25:20). It was God's intent that they not raise this question at all, and then they would have been fed miraculously. But because of the question, the food had to come about by blessing [of abundance, rather than by pure miracle]. . . .

3:195f.

20 Hajest; Humly. R. Solovetchik

There are two objectives which moral man pursues. Man is, quite often, a captive of two enchanting visions, summoning him to move in opposite directions. He is attracted by opposing norms, by two sets of values; two stars infinitely distant from each other beckon to him. Man must decide which alternative to take, which route to choose, which star to follow.

21

The basic dialectic of man and his morality was beautifully captured in two midrashic homilies quoted by Rashi. In his comment to the verse "וייצר ה' א' את האדם עפר מן האדמה" — "And God created man dust of the earth,"⁸ Rashi says:

22

God gathered the dust [from which man was fashioned] from the entire earth — from its four corners.

25

First, man is cosmic through his intellectual involvement. His intellectual curiosity is of cosmic, universal dimensions. He wants to know, not only about the things that are close to him as, for example, the flowering bush in his backyard, but also about things far removed from him, things and events millions of light years away.

26

Second, man is cosmic through his experiential involvement; man is cosmos-oriented not only intellectually, but emotionally as well. He loves the cosmos. He, in person, wants to be everywhere. Man is questing, not only to know the universe, but also to experience it. Explorer and adventurer, he feels bored by the monotony and the routine of familiar surroundings. He is out to "see the world." Man is not satisfied sending up unmanned vehicles to gather scientific data. He is eager to do it himself.

27

Third, man is cosmic through his mobility. Man is a mobile being. He can easily detach himself from native surroundings and adapt himself to new environs. His adaptability to new conditions transcends that of the plant and the animal

28 The verse

in Deuteronomy: "כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור" contains a rhetorical question: "Is man like the tree of the field?" Is the tree as mobile as man? Certainly not! Man's greatness and distinctiveness find expression in his ceaseless mobility. The tree is inseparable from the soil. Man can, and does, move away from home.

והנה הנאנו סוף דברי המדרש שדורש את הפסוק "גבורי כח" וכו' לענין בני ישראל שאמרו נעשה ונשמע צהר סיני, כי ה' נזרך גבורה כדי שיקבלו את המורה ויאמרו נעשה קודם לנשמע, ונראה מהמדרש שדורש את שמי הדרשות מפסוק אחד, לענין שמיטה ולענין קבלת המורה, כי עיקר הגבורה של קבלת המורה היא שמיטה, אוחו ענין של שמיטה שהי' אלל שומרי שביעיה כמו שנתבאר לעיל כמה גבורה צריך לראות את שדהו צור ושומק, כי כדי לקבל את המורה בלב שלם, צריך להשחיק כל הרגשות האחרים ולמקור את ענמו כולו לקבלת המורה, חה ה' מנצ בני צהר סיני כשהקדימו נעשה לנשמע, שבטלו והשחיקו כל הרגשות ושעבדו מאתם להנל את המורה.

23

He took the dust [from which man was made] from that spot which was designated by the Almighty, at the very dawn of creation, as the future site of the altar. As it is written: "An altar of earth thou shalt make unto me."

24

Man was created of cosmic dust. God gathered the dust, of which man was fashioned, from all parts of the earth, indeed, from all the uncharted lanes of creation. Man belongs everywhere. He is no stranger to any part of the universe. The native son of the sleepy little town is, at the same time, a son of parts distant and unknown. In short, man is a cosmic being.

29

Let us examine the other interpretation of the verse in Genesis: man was created from the dust of a single spot. Man is committed to one locus. The Creator assigned him a single spot he calls home. Man is not cosmic; he is here-minded. He is a rooted being, not cosmopolitan but provincial, a villager who belongs to the soil that fed him as a child and to the little world into which he was born.

30 Man is rooted in his נחלה. When torn away he becomes נע ונד, another Cain, a restless vagabond, a dislocated being. Homelessness, uprootedness is a curse. Man quests for נחלה, for the origin. Because of this origin-consciousness, he is curious to know everything about his roots, about the מקור which sustains his selfhood.

31

כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור

The man is indeed like the tree in the field. In this context, the verse should be interpreted as an affirmative statement,¹¹ not a rhetorical question. Man is indeed a rooted being, attached and committed to a homestead — no matter how far he may have traveled.

Both cosmos-conscious man and origin-conscious man quest for God, although they are not always aware of this quest. Man yearns for God, both in his feverish haste to get farther and farther from home, and in his lonesomeness for home and his experiencing the spell that home casts upon him. Cosmic man finds God (if ready for Him) in the vastness and boundlessness of the cosmic drama, in the heavenly galaxies billions of light years away. Home-bound, origin-minded man finds God in the limitedness and narrowness of finitude, in the smallness of the modest home into which man was born and to which he willy-nilly returns. He discovers God in the origin, in the source, in the center of the burning bush."

33 The moral gesture of cosmic man aims at majesty or kingship. The highest moral achievement for cosmic man is sovereignty; man wants to be king. God is king of the world; man, imitating God, quests for kingship, not only over a limited domain, but over the far and distant regions of the cosmos, as well.¹⁸ Man is summoned by God to be ruler, to be king, to be victorious.

36 Man must not always be victor. From time to time triumph should turn into defeat. Man, in Judaism, was created for both victory and for defeat — he is both king and saint. He must know how to fight for victory and also how to suffer defeat. Modern man is frustrated and perplexed because he cannot take defeat. He is simply incapable of retreating humbly.

37 In what areas of human endeavor does Judaism recommend self-defeat? Self-defeat is demanded in those areas in which man is most interested, where the individual expects to find the *summum bonum*, the realization of his most cherished dream or vision, where, in the opinion of pragmatic man, it is absolutely necessary for the individual to win, since losing the battle would mean total failure and frustration. It is precisely in those areas that God requires man to withdraw. God tells man to withdraw from whatever man desires the most. It is true of the father of the nation, as well as of plain ordinary people.

What was the most precious possession of Abraham; with what was he concerned the most? Isaac. Because the son meant so much to him, God instructed him to retreat, to give the son away:

קח נא את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק
"Take your son, your only son, whom you love — Isaac."¹⁹

In a word, withdrawal is required, in all areas of human experience and endeavor; whatever is most significant, whatever attracts man the most, must be given up.

42 What happens after man makes this movement of recoil and retreats? God may instruct him to resume his march to victory and move onward in conquest and triumph. The movement of recoil redeems the forward-movement, and the readiness to accept defeat purges the uncontrollable lust for victory. Once man has listened and retreated, he may later be instructed to march straight to victory.

Abraham was told to withdraw, and to defeat himself, by giving Isaac away. He listened; God accepted Isaac, but did not retain him. God returned him to Abraham:

ויירש וזרעך את שער אויביו

And thy seed shall take possession of his enemies' gate.²⁰

Abraham found victory in retreat.²¹

34

Judaism, however, knows that the kingship-victory morality is not always adequate. We said before that man meets God, not only in moments of joy and triumph, but also in times of disaster and distress, when God confronts him in the narrow straits of finitude — ממעמקים; מן המיצר — from out of the depths. Then he encounters, not *majestas Dei* but *humilitas Dei*, God's glory compressed into the straits of the human finite destiny. It is self-evident that the humility-experience has to express itself in another set of ethical value judgments, in a unique morality. We do have two moralities, one of victory and triumph, one of withdrawal and retreat.

35

He created the world by engaging in a movement of recoil. For the sake of His love for man and for the world, God forsook infinity and stepped aside. כביכול.)

Let me ask the following question: Is this Lurianic doctrine of צמצום just a Kabbalistic mystery, without any moral relevance for us; or is it the very foundation of our morality? If God withdrew, and creation is a result of His withdrawal, then, guided by the principle of *imitatio Dei*, we are called upon to do the same. Jewish ethics, then, requires man, in certain situations, to withdraw.

38 תורה יראה הוי

ואגיד לכם כלל כולל כל הפרשה, והוא יסוד לת. הראב"ד בהקדמתו לספרו „בעלי נפש“ מגיד יסוד ברובן של המצות שצהה תבורא ית' את האדם, והוא „למען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו“, כי אחרי שהקב"ה „הארץ נתן לבני אדם“, ו„כל שמה תחת רגליו“, הנה ברבות הימים ידמה האדם, כי אמנם הארץ שלו היא, והוא הבעלים, ואין זולתו, ואת ה' שכח * ישכח כליל, כי על כן סבב הקב"ה את האדם בכל מעשיו וכל תנועותיו דבר חוק ומשפט להזכיר ולהראות כי ה' תבורא והנותן לך כח וממנו הכל.

39

והראב"ד מונה שם הוולך דרך בכמה מן המצוות וז"ל: ולמען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו, שם לו חוק ומשפט בהתחברו אל האשה, כאשר שם חוקיו על כל מתנות האדם, כי אם נתן לו שדה תורע, צה כמה חקים בחרישה ובוריעה ובקצירה שלא יתרוש בכלאים ושלא יזרע כלאים, ובקצרו את קצירו לא יכלה פאת שדהו, ובעת קצירו השבלים הנושרות מתוך ידו יניח אותם לעני הוא הלקט, ובאספו העמרם אם ישכח עומר בשדה לא ישוב לקחתו, ואחר כלותו מלאכת תבואתו בגורן ירים ממנו תרומה ומעשרות, ובעת לישבו את בצקו ירים חלתה ממנו, ובעת יאכל את לחמו יברך את בוראו לפניו ולאחריו, וכן בכרמו ובזיתיו שם לו מאלו התוקים יסוד פרשתנו אשר נאמר „כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם“, דייקא, כי אחרי שנתתי לכם במתנה גמורה, הנה תחשבו עצמכם כבעלים על הארץ מאז ומעולם, ותשכחו קל מחוללכם, כי על כן אני מצוה אתכם, ושבתה הארץ שבת לה, היינו כי תזכרו ותראו בכל עניניה כי לה' הארץ, ואתם רק שכירי יום אתם, ובבורא זמנה לקוחה היא ממכם, מופקרת היא, ואין לך רשות לא לחרוש אותה ולא לזרעה, כי יש בורא אשר הוא המושל עליה.

40 וזה הענין עצמו הוא בשבת קדוש, שנאמר (לעיל כג, ג) שבת היא לה' דאין זה ענין של לשמה, אלא ר"ל דהאדם קדוש הוא ביום השבת כולו לה', מופשט מכל אנוכיותו, ששת ימים הלא תעשה מלאכתך, הנה תחשוב כי כחי רעוצם די עשה לי את החיל, כי על כן נתן לך ה' את יום השבת, באין כל מעשה, ואין כל מלאכה, בטל אתה ובטל כחך, יום שכולו שבת ומנוחה — מובדל ומפורש כולו לה'. וזהו אשר התנ"כ מדמה שביעית ושבת שזוין בענינם, שתיהן ענינו ביטול בעלות לעסק האדם, „למען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו“ ולו תארץ ומלואה, שבת היא לה' — כל כולו של האדם קדוש הוא לה'.

41 וזה הענין עצמו הוא בשבת קדוש, שנאמר (לעיל כג, ג) שבת היא לה' דאין זה ענין של לשמה, אלא ר"ל דהאדם קדוש הוא ביום השבת כולו לה', מופשט מכל אנוכיותו, ששת ימים הלא תעשה מלאכתך, הנה תחשוב כי כחי רעוצם די עשה לי את החיל, כי על כן נתן לך ה' את יום השבת, באין כל מעשה, ואין כל מלאכה, בטל אתה ובטל כחך, יום שכולו שבת ומנוחה — מובדל ומפורש כולו לה'. וזהו אשר התנ"כ מדמה שביעית ושבת שזוין בענינם, שתיהן ענינו ביטול בעלות לעסק האדם, „למען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו“ ולו תארץ ומלואה, שבת היא לה' — כל כולו של האדם קדוש הוא לה'.

42 וזה הענין עצמו הוא בשבת קדוש, שנאמר (לעיל כג, ג) שבת היא לה' דאין זה ענין של לשמה, אלא ר"ל דהאדם קדוש הוא ביום השבת כולו לה', מופשט מכל אנוכיותו, ששת ימים הלא תעשה מלאכתך, הנה תחשוב כי כחי רעוצם די עשה לי את החיל, כי על כן נתן לך ה' את יום השבת, באין כל מעשה, ואין כל מלאכה, בטל אתה ובטל כחך, יום שכולו שבת ומנוחה — מובדל ומפורש כולו לה'. וזהו אשר התנ"כ מדמה שביעית ושבת שזוין בענינם, שתיהן ענינו ביטול בעלות לעסק האדם, „למען ידע האדם כי יש לו בורא המושל עליו“ ולו תארץ ומלואה, שבת היא לה' — כל כולו של האדם קדוש הוא לה'.

וי"ל בעוד אופן, ע"פ מד"א בספה"ק בענין שמטה, שהיא ע"ד דברי האוה"ח הק' שהקב"ה ברא את העולם לששה ימים בלבד, ובשבת מתחדשת הבריאה לששה ימים נוספים וכך בכל שבת ושבת. וכ' עוד שקיום העולם הוא רק כאשר יש שומר שבת בעולם, ואילו לא היה שומר שבת אחד בעולם לא היה קיום לעולם, כי כל קיומו הוא רק לששה ימים ולא היה את הכח של שבת לחדש את הבריאה. ועד"ו י"ל בענין שמטה, שהקב"ה נתן לישראל את ארץ ישראל לשש שנים בלבד, ובשנה השביעית הם מחזירים את הארץ להקב"ה, דבשמטה נוסף על השבת עבודת הארץ, עוד יש בה מה שמפקרים את הארץ, שהמשמעות היא שמחזירים להקב"ה את הארץ שלו, ואח"כ נותן להם הקב"ה את הארץ לשש שנים נוספות. וע"כ גלות באה לעולם על שמטת הארץ, שכאשר ישראל אינם שומרים שמטה ואינם מחזירים להקב"ה את הארץ, מגרשם הקב"ה מארצו, כי כל הנתנה היתה רק לשש שנים, וכיון שלא החזירה בשנה השביעית נוטלה הקב"ה מהם והם יוצאים לגלות. ועפ"ו מבואר משאחז"ל (תענית כט.) שחורבן ביהמ"ק היה בתשעה באב במוצאי שבת ובמוצאי שביעית, דכיון שלא שמרו שמטה גטל הקב"ה מהם את הארץ ושלחם לגלות.

ועפ"ו מבואר משאחז"ל (אבות פ"ה) גלות באה לעולם על ע"ז ועל ג"ע ועל שפ"ד ועל שמיטת הארץ, וקשה דבשלמא ג' עבירות החמורות מובן שבעטיין באה גלות, אך שמיטת הארץ היא רק לאו ועשה ואינה מן החמורות ומדוע באה על זה גלות. אלא הענין בזה שכל אחיותם וכוחם של ישראל בארץ ישראל היא בכח השמיטה בח' שבת של הארץ, בה תלוי כל השפע בגשמיות וברוחניות, וע"כ בעון שמיטה באה גלות והם עוזבים את ארץ ישראל. ואין זה בגדר עונש אלא כיון שכל הקיום של ישראל בארץ ישראל וזכותם עליה היא בזכות שמיטה הרי כאשר אינם שומרים שמיטה ממילא ניטלת מהם ארץ ישראל, כמ"ד או תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם. ולכך הקדימה התורה בתחילת הפרשה כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה, להורות שזו התכלית של ביאתם לארץ והיא זכות הקיום של ישראל בארץ ישראל.

45 שמיטה ופירות הארץ

שמיטה אומר... והוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות" (אבות א, טו). (פירש רבנו יונה: שיראה להם פנים של שמחה, כדי שתחא רוח הבריות נוחה הימנו). אמר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל: היינו מצפים שמאמר זה יאמר מפי הלל, שאמר הוי אוהב שלו ורודף שלו, ולא מפי שמאי, שמידתו היא מידת הדין. אלא לומדים מכאן, שדוקא מידת הדין מחייבת את סבר פנים יפות. זה מה שאני חייב לתת לכל אחד, כי זה מגיע לו. על ידי סבר פנים חמורות ועצובות אני עלול לצער בני אדם. (נאמר בספר יראים (עמוד היראה סי' טא): זכשם שיש אונאה בדברים, יש אונאה בעין רע, שמראה פנים רעים, שמסור ללב.) אמר באורחות חיים לרא"ש (סי' נז): אל יהיו פניך זועמות נגד עוברים ושבים, וקבל אותם בפנים מאירים. לא רק את אלה הבאים לביתך אני צריך לקבל בסבר פנים יפות, אלא גם בלכתי ברחוב אני צריך לשים לב שפני יהיו מאירים, כדי שלא לצער את העוברים ושבים!

46 ארץ ישראל

נאמרו גם פרטיהן בסיני. — למה בחרו לתכלית זו את מצות שמיטה ולא מצוה אחרת? וי"ל מפני שמשונה מצוה זו מכל המצוות שבתורה. היינו שהמצוה באו ללמד אותנו. איך עלינו להתחסם אל זולתנו; אל בורא עולם (אנכי ה' אלהיך. לא יהיה לך אלהים אחרים, לא תשא...); אל התורים (כבוד את אביך ואת אמך. מכה אר...); אל מורים (והדרת פני זקן); אל המלך (ונשיא בעמך לא תאור); אל יוצאי חלציו (ושננתם לבניך); אל חברו (ואהבת לרעך כמוך. כל דיני ממונות); אל עצמו (ושמרתם לנפשותיכם); אל עבדו (שש שנים יעבד); אל גרים (ואהבת הגר); אל בעלי חיים (כי יקרא קו צפור. אותו ואת בנו. צער בע"ח); אבל קשה להאמין שתהיה צוה עלינו להתחסם בכבוד אל האדמה. אשר אנו יושבים עליה; יחס מיוחד אל דומם. שאינו מרגיש. לפי קוצר ההבנה שלנו. מאומה. ואיך אפשר שתצוה התורה לעשות שבת לארץ; ושבתה הארץ שבת לה? ועיי' שבת"ו. או לדבר שאין בו רוח חיים — לעשות מהפכה בחיי בעלי החיים. והאדם והבהמה. החיים ממנה ולפיכך היה צורך להדגיש במצוה זו. שאין היא תקנת הארץ ויושביה, אלא שבת לה; שבת שכל פרטיה ודקדוקיה נאמרו מסיני; חוקה היא מאת בורא עולם ואין אתה. בן אדם

48

וקדושת הזמן נתן הקב"ה לישראל את השבת שהיא מעיין הקדושה, כמד"כ ויברך א' את יום השביעי ויקדש אותו, ואיתא בראשית חכמה פי' ויקדש אותו, שהש"ק היא המעיין ומקור הקדושה לכל עניני הקדושה של עם ישראל שתכלית יעודו להיות גוי קדוש. ועל קדושת הנפש נאמרה מצות קדושים תהיו קדוש. ועל קדוש תהיון לי. זוהי שלימות הקדושה, כאשר מצטרפים יחד קדושת המקום וקדושת הזמן וקדושת הנפש, עי"ז מתקיימת התכלית שרצה הקב"ה מעמו ישראל, והכונה העליונה של הבריאה שישראל יהיו גוי קדוש.

וי"ל בזה דהנה התכלית שברא הקב"ה את הבריאה היא בשביל ישראל, שישראל יהיו עם קדוש לו יהי, וכאומרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ואנשי קדוש תהיון לי, קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, והיינו שהיעוד של כלל ישראל הוא קדושה. וקדושה ישנה בעולם שנה ונפש, דכאשר הקדושה מקיפה את כל ג' החלקים בקדושת המקום הזמן והנפש או היא שלמות הקדושה. ולכן נתן הקב"ה לישראל את ארץ ישראל, כדי שתהיה להם קדושת המקום. כמש"כ רבי יהודה הלוי (בספר הכוזרי), שענין ארץ ישראל לעם ישראל הוא כדוגמת הכרם שגידולו מצליח רק בהר. ואמנם גם בהר צריך לזרוע ולעבד את הכרם כדי שיצליח, אך המקום המסוגל להצלחת הכרם הוא ההר. עד"ו

נקבלת התורה בהר סיני היו כל אלו המדרגות של קדושה. קדושת המקום היתה בהר סיני שנתקדש באותה שעה, כמד"כ (שמות יט) הגבל את ההר וקדשתו כל הנוגע בהר מות יומת. ואף שהיתה זו רק קדושה לשעתה הרי באותה שעה נתקדש ההר שאינו אלא דומם, כי רצה הקב"ה שתהיה קדושת המקום בקבלת התורה. וכן היתה אז קדושת הזמן, כמשאחול" (שבת פו:) ודכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל, כי לקבלת התורה היתה דרושה גם קדושת הזמן. וקדושת הנפש היתה בכלל ישראל, שפסקה וזוהמת ונתקדשו אז במדרגה עליונה מאד, כמד"כ אני אמרתי א' אתם ובני עליון כלכם, שהיו אז כמלאכים.

וכדי שתעמד עוד על אלו דברים, תדע כי השיי נתן הארץ לישראל בזכות ג' אבות, שהרי לאברהם הבטיח את ישראל שיתן לבניהם את הארץ וכן הבטיח ליצחק וכן ליעקב, ואם לא היה שבועת האבות לא היה הארץ לישראל והארץ בפרט שייכת אל האבות, ולכך נתנה הארץ לאבות בפרט, וכן מוכח הכתוב שאמר (ויקרא כ"ו) ונכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור אמר כי יזכור הארץ בשביל האבות וזה כי מפני שהארץ שייכת לאבות, והיה ראוי שיאמר הכתוב ואזכור הארץ כלומר בשביל זכות האבות אזכור הארץ, אבל אמר הארץ אזכור כלומר שיש זכירה לארץ כמו שיש זכירה לאבות. ובמדרש

51

כי מעלת האבות דוקא מצד הארץ כי אם לא היה הארץ לא הניעו האבות אל קדושה העליונה ולכן הארץ מגדלתן. ומה תדע כי הארץ שייכת לאבות והאבות אל הארץ ביותר, ולפיכך כאשר מזכיר זכות שלשה אבות מזכיר גם כן עמהם הארץ שהם ענין אחד. וכאשר ישראל הם דומים ומתדמים אל האבות שלהם נתנה הארץ ואליהם שייך הארץ אז יש להם הארץ, וכאשר הם יוצאים ממדת האבות עד שאינם דומים להם אז אין לישראל הארץ וגולים ממנה. וכן אם אין שומרים מה שראוי לארץ מצד עצמה גולים ממנה, ועל ידי אלו ג' עבירות הם יוצאים לגמרי ממדת אבותיהם. כי

526

(תולין פט) ב) שהארץ הק' נחשבת לדבר שיש בו רוח חיים, שהרי יש לה שבת מיוחדת - שבת הארץ (ויקרא כ"ה) : כן היא תובעת עלבונה. ומי שאינו מודה בארצו אינו נקבר בארצו (דב"ר פ"ב). וכן נאמר : או תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם" (ויקרא

526 ארץ - ארצה - ארצה - ארצה (ב) שלח לך. למה נסמכה מ' מרגלים למ' מרים לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוכר. רש"י. אבל אינו דומה המדבר לחיר על עצים ואבנים למדבר על אדון הנביאים. ואין תימה. שלא לקחו מוסר?

54

חושבים יותר נכון - עבדים) גמורים בארץ מצרים, וכשננות יתרו אומרות עליו: איש מצריי הוא שותק, - הרי זה, לכאורה, בסדר גמור, ואיך הוא נענש על שכפר בארצו, לא בעמו. אך בארצו הרי לפי זה יוצא, שמיום שהבטיח ה' לאי ארץ בתחיים לתת לורעו את ארץ הכנעני... הרי היא כבר שלנו אמילו קודם ירדשה וישיבה. ומאז עד סוף כל הזרות, כששואלים את איש יהודי (והוא תושב איזו מדינה שהיא, ולמקצה הכתובים וד קבה הכתובים, מאיזו ארץ אתה, - עליו לענות, מארץ ישראל*) אני, אף שלא הי' שם מעולם, לא הוא ולא תריו! ובאיל הוא חוטא נגד ארצו.

53

איש מצרי הצילנו. איל הקביה. מי שהודה בארצו (יוסף) - כי גנב נבתי מארץ העברים) נקבר בארצו... אתה שלא הודית בארצו, אין אתה נקבר בארצו (דב"ר פ"ב). וקשה, הלא הוא לא הי' באותו מעמד, בשעה שאמרו עליו: איש מצרי הצילנו?

55 אך נגד

ארצו, שלא הודה בה, שלא אמר תיפף, שהוא גר במצרים זמנית, ומצטט להנצל וללכת אל ארצו, המבטחת לעם ישראל; העונש הי', שלא נקבר בארצו; הרי שהארץ הק' היא כמו דבר, שיש בו רוח חיים לדעת ולהרגיש עלבון ולתבוע עלבונה ועונש מדה כנגד מדה. וכן נאמר: ושבתה הארץ שבת לה" (ויקרא כ"ה);

536. בי איד אמשך

הי' לו לאמר אחרת, שלא ישקר? אבל משה, שלא ראה מעולם את אי' ואפילו תריו לא נולדו שמה, ואין לו בארץ העברים שום קרוב או גואל, הוא והם

56 ארץ - ארצה - ארצה - ארצה

י'ש אונאת דברים, שהוא חמור מאונאת ממון. מה שאמרו (כ"מ ט.): כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה, והוא נפרע על ידי הקדוש ברוך הוא בעצמו פרעון חזק. וגם קנה רבים קשלו, כי לא ידעו מהו אונאת דברים. והכלל הוא, שקל שמצער חברו בדבריו הוי אונאת דברים. וכדי לידע באיזה דברים מצטער חברו, יקום תמיד מאמר רבותינו זכרונם לברכה שאמרו (שבת לא.): דעלך סני לחברך לא תעבר*.

57

ורבים מעמי הארץ זה דרכם פסל למו, שמצערים את חבריהם דרך שחוק וקלות ראש כרי להרפות שמתה של הוללות, והרי זה פמתלהלם הירדה זקים, וענוש יענש באפן שתהיה השמתה לתוהו נהפכת. ולפי חמר שבו צריך לעמד על המשמר הרבה,

58

לכן יהא אדם זהיר מאונאת דברים, ובפרט מאונאת אשתו, שמתוך שדמענה מצויה ענש אונאתה קרובה (כ"מ ט.), ולעולם ישתדל שיהא רוח הבריות נוחה הימנו, וכזה יהיה רוח המקום נוחה הימנו: